

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У СПРАВАХ ЩОДО ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Олександр Дорошенко,

кандидат юридичних наук,

директор НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

ID ORCID: 0000-0002-2542-2328

Віталій Петренко,

доктор технічних наук, професор,

заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри

інтелектуальної власності та управління проектами

Українського державного університету науки і технологій, м. Дніпро

ID ORCID: 0000-0001-5017-1674

Григорій Дорожко,

кандидат технічних наук, доцент,

заступник директора НДІ

інтелектуальної власності НАПрН України

ID ORCID: 0000-0001-6506-3203

Стаття присвячена питанням визначення напрямів підвищення ефективності судової експертизи порушених прав на об'єкти інтелектуальної власності. Розкрито суть поняття «ефективність», яке можливо використовувати для процесів судової експертизи з урахуванням особливостей об'єктів інтелектуальної власності. Наголошено, що в юридичній практиці поняття «ефективність» не має цілей визначення цінності процесів та технологій. Обґрунтована пропозиція, що ефективність експертиз у справах щодо об'єктів інтелектуальної власності може бути підвищена шляхом більш активного залучення до проведення експертиз фахівців у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо, які не є атестованими судовими експертами.

Ключові слова: ефективність судової експертизи, експертний висновок, удосконалення законодавчої бази судової експертизи, міжнародний ринок інтелектуальної власності, підготовка та перепідготовка кадрів судових експертів, стандартизація методик дослідження

Формування суспільних відносин, пов'язаних зі створенням та використанням об'єктів інтелектуальної власності, супроводжуються зростанням кількості порушень прав інтелектуальної власності та судових спорів.

Судова експертиза з питань інтелектуальної власності — це цілеспрямована діяльність щодо отримання доказової інформації стосовно захисту

права на об'єкти інтелектуальної власності, зміст якої полягає в дослідженні судовими експертами на основі спеціальних знань у галузі авторського права, права на знаки для товарів і послуг, права промислової власності, економіки інтелектуальної власності, об'єктів, явищ і процесів з метою надання об'єктивних і належно обґрунтованих висновків стосовно питань,

що є або будуть предметом судового розгляду [1, 11].

Висновки експертних досліджень і консультативні повідомлення, які надаються за результатами позапроцесуальних експертних досліджень з питань інтелектуальної власності, мають множинне призначення й застосовуються не лише для підготовки до судового вирішення деліктів у сфері інтелектуальної власності. Зважаючи на досвід проведення відповідних експертних досліджень у Науково-дослідному центрі судових експертиз з питань інтелектуальної власності та Науково-дослідному інституті інтелектуальної власності НАПрН України у 2016–2021 роках вони використовуються для забезпечення:

- вимог про припинення порушення права на об'єкт інтелектуальної власності;
- правової позиції при застосуванні процедури досудового (медіаційного) примирення сторін;
- проведення адміністративних процедур, зокрема, тендерних процедур щодо закупівлі програмних продуктів і програмно-апаратних комплексів etc за переговорною процедурою;
- судового позову про порушення права на об'єкт інтелектуальної власності тощо [1, 31–32].

Висновок експерта має статус джерела доказів — це висловлення власної думки експерта, засноване на наукових дослідженнях, яке не є особливим доказом і оцінюється судом у сукупності з іншими доказами у справі. Відповідно, висновки, яких дійшов експерт у результаті проведеного дослідження з поставлених перед ним питань, є доказами у справі, однак лише в тому випадку, якщо вони відповідають вимогам, встановленим процесуальним законодавством для всіх видів доказів, тобто вимогам належності, допустимості та достовірності.

Підставами для відхилення висновку експерта є некомпетентність експерта, вихід його за межі своєї компетенції, невиконання умов належності, допустимості,

достовірності та достатності стосовно об'єктів — предметів дослідження і порівняльних зразків. Об'єкти досліджень — це об'єкти правової охорони, речові докази, документи, предмети, зразки для порівняльного дослідження, а також інші матеріали справи, надані на дослідження. У разі якщо транспортування об'єкта досліджень в установу (експертів) неможливе, орган або особа, що призначила судову експертизу, забезпечують безперешкодний доступ до об'єкта і можливість його дослідження. Предмет досліджень — фактичні дані (обставини справи), що належать до властивостей об'єктів дослідження і встановлюються в цивільному, господарському, адміністративному, кримінальному судочинстві на основі спеціальних знань у різних сферах науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо [2, 141–142].

Висновок експерта є одним із засобів доказування, яким встановлюються обставини, що входять до предмета доказування у справах щодо прав інтелектуальної власності та може бути покладений в основу судового рішення, якщо за результатом оцінки судом він визначений як належний, допустимий і достовірний доказ. До гарантій достовірності висновків експертів відносять такі фактори: передбачений законодавством процесуальний порядок призначення, проведення та оцінки висновку експерта; визначені законодавством вимоги до особи експерта; незацікавленість та об'єктивність експерта; науковий характер відомостей, що містяться у висновку; відображення у висновку ходу дослідження та формулювання висновків; можливість роз'яснення свого висновку експертом у суді у випадках виникнення сумнівів у його правильності; можливість перевірки результатів первинної експертизи через призначення повторної тощо [3, 55].

Ефективне використання сучасних досягнень експертних технологій має важливе значення і для ефективного встановлення судом або органами досудового розслідування певних фактів, які

стосуються порушення прав інтелектуальної власності [4, 136–137].

У статті 3 Закону України «Про судову експертизу» перераховано принципи судово-експертної діяльності: законність, незалежність, об'єктивність і повнота досліджень [5].

Принцип законності полягає в необхідності дотримання вимог законодавчих актів, пов'язаних з призначенням і проведенням судової експертизи.

Принцип незалежності відображає таку особливість процесуального статусу судового експерта як його незалежність від будь-кого при проведенні експертного дослідження та формулюванні висновків судової експертизи. Зокрема гарантії незалежності судового експерта та правильності його висновку встановлюються статтею 4 Закону і забезпечуються такими факторами: процесуальним порядком призначення судового експерта; заборонаю під загрозою передбаченою законом відповідальності втручатися будь-кому в проведення судової експертизи; існуванням установ судових експертиз, незалежних від органів дізнання, досудового та судового слідства; створенням необхідних умов для діяльності судового експерта, його матеріальним та соціальним забезпеченням; кримінальною відповідальністю судового експерта за дачу свідомо неправдивого висновку та відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків; можливістю призначення повторної судової експертизи; присутністю учасників процесу в передбачених законом випадках під час проведення судової експертизи.

Об'єктивність і повнота експертного дослідження забезпечуються відповідністю методів та висновків експерта сучасному рівню наукового і технічного знання. Висновки, до яких приходять експерт у процесі здійснення експертизи, повинні базуватися на всебічному вивченні наданих об'єктів із залученням спеціальних знань і необхідного комплексу засобів, методів і методик дослідження. При цьому об'єктивність дослід-

ження означає таке: 1) об'єкти досліджуються і описуються у тому вигляді, у якому надійшли експерту; 2) встановлені експертом ознаки, обставини, викладені письмово у висновку, реально відображають властивості об'єктів, що досліджуються.

Повнота експертного дослідження передбачає вирішення всіх винесених на експертизу питань на підставі дослідження всіх наданих об'єктів. Крім того, описання процесу експертного дослідження повинно бути проведене в обсязі, який дає можливість здійснити перевірку обґрунтованості та достовірності здійснених висновків. У свою чергу, правильність експертного висновку, його достовірність означає відповідність висновків експерта дійсності. Такий результат діяльності експерта можливий лише за умови, що дослідження проводиться ним виключно в рамках його компетенції. Слід зазначити, що поняття «компетенція» поділяється дослідниками на дві категорії: об'єктивну компетенцію — як обсяг спеціальних знань, якими повинен володіти фахівець експертного рівня в цій галузі, та суб'єктивну компетенцію (або компетентність експерта) — як ступінь володіння конкретним експертом спеціальними знаннями [7]. Цей ступінь визначається підготовкою експерта, його освітою, здібностями та досвідом. Відповідно, характеризуючи експерта як компетентного, як правило, мають на увазі саме рівень його володіння спеціальними знаннями, компетентність у суб'єктивному розумінні.

Принципи судово-експертної діяльності становлять систему, тому порушення хоча б одного тягне за собою порушення всіх інших. Ось чому будь-які дослідження не мають доказового значення, якщо порушені процесуальні приписи призначення чи проведення судової експертизи.

Розглянувши вимоги, що висуваються до висновку експерта як до джерела доказів, а також зміст основних принципів судової експертизи, які забезпечують виконання цих вимог, спробуємо про-

аналізувати явище ефективності судової експертизи у сфері інтелектуальної власності.

Поняття «ефективність» досить широко використовується для визначення цінності суспільних та, особливо, економічних процесів. Причому в цих сферах ефективність, як правило, оцінюється як матеріальна категорія, тобто має достатньо чітке вираження в абсолютних або відносних фінансових показниках («економічний ефект», «економічна ефективність» здебільшого вимірюються саме в грошових одиницях).

Вивчення літературних джерел виявило, що в юридичній практиці поняття «ефективності» не має цілей визначення цінності процесів та технологій. Тут цей термін швидше є спорідненим з поняттями «дієвість», «корисність», «правові наслідки» тощо.

Від ефективності захисту прав інтелектуальної власності, який забезпечується в державі, багато в чому залежить

не лише розвиток творчого, інтелектуального потенціалу громадян, а й визнання країни повноправним учасником міжнародного ринку інтелектуальної власності [8, 362].

Організація дієвої системи правозастосування у сфері створення та використання об'єктів інтелектуальної власності безпосередньо впливає як на ефективність розбудови національного науково-технологічного комплексу, так і на підвищення інвестиційного іміджу держави, запровадження сприятливого інноваційного клімату [9, 5].

У таблиці 1 наведемо визначення поняття «ефективність», які найчастіше використовуються в літературних джерелах.

Отож бачимо, що для цілей судової експертизи найбільш застосовним є загальне визначення поняття ефективності, наведене під номером 2.

Як зазначалося вище, цілями призначення та проведення експертизи,

Таблиця 1

Визначення поняття «ефективність»

№	Визначення	Автори
1	2	3
1	Ефективність — це: • якісний результат певної діяльності, що характеризує її продуктивність; • результат ефективного та раціонального використання всіх видів ресурсів; • співвідношення конкретного кінцевого результату до витрат, що забезпечили його отримання [10, 365]	Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю.
2	Ефективність — показник успішності функціонування системи для досягнення встановлених цілей [11, 354]	Сурмин Ю. П.
3	Ефективність — це економічна категорія, яка відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами [12, 397–399]	Андрійчук В. Г.
4	Ефективність може бути як співвідношення результату і витрат, так і співвідношення витрат і результатів діяльності [13, 367]	Орлов П. А.
5	«Ефективність» як загальне поняття використовується в соціумі як відношення корисного ефекту (результату) до витрат на його одержання [14]	Вікіпедія. https://uk.wikipedia.org/wiki/Ефективність

зокрема у справах щодо об'єктів інтелектуальної власності, є отримання належних, допустимих та достовірних доказів у вигляді висновків, зроблених експертом у результаті здійснення наукового дослідження з поставлених питань. Лише за таких обставин висновок експерта може, поряд з іншими доказами, бути покладений в основу судового рішення. Очевидно, що відповідність висновку експерта цим вимогам і забезпечує ефективність проведеної судової експертизи, тобто успішність діяльності експерта як процесуальної особи. Зрозуміло також і те, що остаточне встановлення ефективності проведеної експертизи можливе лише за результатами всебічної оцінки висновків експерта судом, визнання їх належними, допустимими та достовірними доказами, а також закріплення результатів такої оцінки у відповідних процесуальних документах.

Основними елементами такої оцінки є аналіз дотримання процесуального порядку підготовки, призначення та проведення експертизи, відповідності висновку експерта завданню, оцінка повноти висновку, оцінка особи експерта, оцінка матеріалів, наданих на експертизу, оцінка наукової обґрунтованості висновків експерта, оцінка висновку експерта в сукупності з іншими матеріалами справи.

На жаль, доводиться констатувати, що нововведення в процесуальному законодавстві, пов'язані зі зміною порядку призначення експертиз, при їх практичному застосуванні відіграли негативну роль для швидкості та якості судового вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності.

Так статтею 101 Господарського процесуального кодексу України встановлено, що учасник справи має право подати до суду висновок експерта, складений на його замовлення [15]. Оскільки в цій категорії справ висновок експерта фактично є одним з найбільш поширених джерел доказів, можливість замовлення експертизи стала

широко використовуватися учасниками справи відразу після набуття чинності новим процесуальним законодавством. При цьому, оскільки кількість висновків експерта, поданих стороною до суду, законом не обмежується, у більшості справ на сьогодні складається ситуація, коли кожною зі сторін подається кілька висновків, результати яких, зрозуміло ж, завжди підтверджують позицію сторони-замовника. Тобто вже на підготовчій стадії суд отримує чималу кількість висновків експертів (іноді до десятка), які суперечать один одному і потребують ретельного вивчення за всіма зазначеними вище критеріями та відповідної оцінки, відображеної судом у визначених процесуальним законом судових рішеннях. Очевидно, що така робота потребує від суду не лише додаткових зусиль та чимало часу, а й певних знань у відповідній галузі для того, щоб принаймні кваліфіковано порівняти хід та результати досліджень експертів.

Аналіз судової практики, утім, показує, що прийняття рішення судом за результатами висновків експертів, наданих сторонами, є вкрай рідкісним явищем. Цьому сприяє зокрема й той факт, що сторони, замовляючи експертизу, досить часто ставлять перед експертами лише ті питання, які вважають вигідними для себе та зручними для експерта, а також надають на дослідження неповний склад матеріалів. Відповідно, до суду надходить висновок, у якому досліджено лише частину фактичних даних, що мають значення для вирішення справи, і результати такого дослідження завжди спрямовані на підтримку інтересів замовника експертизи. За таких обставин, як правило, суд приходить до розуміння неможливості або недоцільності надання переваги висновкам, наданим учасниками справи, і зрештою — до необхідності призначення ще однієї експертизи, цього разу за ухвалою суду. Здебільшого саме результати цієї експертизи після відповідної оцінки враховуються судом при ухваленні рі-

шення. Постає питання: про яку ефективність попередніх експертиз у такому разі може йтися? Результати таких експертиз, як зазначалося, здебільшого не використовуються, процесуальні строки значно збільшуються, витрати сторін багатократно зростають порівняно з ситуацією, коли експертиза первинно признається судом.

Тут доцільно зазначити, що у ста відсотках випадків проведення експертиз замовляється учасниками справи саме атестованим з відповідної спеціальності судовим експертам, хоча стаття 101 ГПК України таких обмежень у виборі експерта не містить. Процесуальний закон вимагає лише наявності у експерта спеціальних знань та дотримання ним встановленого законодавством про судову експертизу порядку проведення експертизи та складання висновку. Отже, сторонами, як і судом, може бути залучена для проведення експертизи будь-яка особа, яка має достатні знання для проведення дослідження, визначеного предметом експертизи. Цілком природно, що в деяких випадках, особливо при дослідженнях в галузі науки і техніки (для винаходів, компонування напівпровідникових виробів, сортів рослин тощо) або мистецтва, залучені фахівці можуть мати набагато вищий рівень знань, ніж атестовані судові експерти, більшість із яких отримують кваліфікацію в експертно-кваліфікаційній комісії відразу за кількома спеціальностями, тобто є спеціалістами «широкого профілю». Залучені фахівці, що не є атестованими експертами, можуть внести в розгляд справи набагато більше ясності в оцінці фактичних даних, однак така можливість зовсім не використовується сторонами, що замовляють експертизу, і дуже рідко використовується судами.

У цьому контексті слід згадати ще й таку обставину, яка має суб'єктивний характер, проте може відіграти визначальну роль у процесі доказування. Як відомо, експерт несе кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок та за відмову без поважних

причин від виконання покладених на нього обов'язків. Запис про попередження або обізнаність експерта про кримінальну відповідальність є обов'язковою складовою вступної частини висновку експерта. Однак для атестованих судових експертів, особливо тих, хто має тривалу та постійну практику, усвідомлення можливості кримінальної відповідальності не відіграє настільки визначну стимулюючу роль при складанні висновку, щоб утримати їх від свідомих, як правило непомітних для нефахівця, відхилень від вимог методик чи нормативних актів, що й спостерігається при порівнянні висновків експертів, виконаних в одній справі на замовлення різних сторін. Водночас, для залучених фахівців таке усвідомлення є певним стресом, загроза кримінальної відповідальності сприймається ними як реальний наслідок будь-якої хиби в дослідженні та оформленні його результатів, тому й достовірність (а отже й ефективність) такої експертизи може бути вищою.

Говорячи про якість оцінки судом висновків експертів, слід зазначити, що на сьогодні, на жаль, фактично зруйновано ту систему спеціалізації суддів, яка до 2017 року давала змогу розраховувати на фахове розуміння судом положень вивідного знання, отриманого експертом у процесі наукового дослідження. До внесення змін у процесуальне законодавство, принаймні в системі господарського судочинства, справи щодо об'єктів інтелектуальної власності здебільшого розглядалися суддями, які здобули додаткову освіту саме за спеціальністю «Інтелектуальна власність» і входили до складу спеціалізованих колегій. З точки зору оцінки доказів, обґрунтованості рішень та строків розгляду справ така організація судочинства у сфері інтелектуальної власності порівняно з нинішніми реаліями видається майже ідеальною.

Слід звернути увагу на те, що практично одночасно з прийняттям змін до процесуальних законів Указом Прези-

дента України від 29 вересня 2017 року № 299/2017 формально утворено Вищий суд з питань інтелектуальної власності. Щоправда, між «утворенням» та «створенням», як виявилось, може пройти й більше п'яти років. Цей строк, принаймні на думку фахівців, не можна виправдати жодними поважними причинами, окрім небажання влади нарешті звернути увагу на необхідність вирішення нагальних питань захисту прав інтелектуальної власності. Менше з тим, на сьогодні є підстави вважати, що до початку роботи спеціалізованого суду залишилося не так уже й багато часу — рік чи півтора, за оцінками оптимістично налаштованих експертів.

У Верховній Раді України 29 грудня 2021 року зареєстровано проект закону про Вищий суд з питань інтелектуальної власності № 6487. Проект містить норми матеріального права, що визначають правові основи та принципи діяльності Вищого спеціалізованого суду, його склад, порядок формування, вимоги до кандидатів у судді. Діючим на сьогодні законодавством визначено, що Вищий спеціалізований суд з питань інтелектуальної власності здійснюватиме судочинство за Господарським процесуальним кодексом України, однак, на нашу думку, є підстави вважати, що процесуальне законодавство потребуватиме в цьому разі внесення деяких змін з урахуванням специфіки цієї категорії справ, зокрема щодо порядку призначення та проведення експертиз, недоліки якого у нинішньому процесі було наведено вище. Одним з очікуваних результатів таких змін буде підвищення ефективності судової експертизи у справах щодо об'єктів інтелектуальної власності.

Ефективність роботи судових експертів у сфері інтелектуальної власності залежить безпосередньо і від якості спеціального законодавства. Так у спеціальних законах з промислової власності на сьогодні не вирішено низку проблем, які можуть бути виявлені лише в процесі правозастосування, зокрема під час

проведення судово-експертних досліджень. До них можна віднести питання процедури визнання патентів на корисні моделі та промислові зразки недійсними частково, виключення з правової охорони неохороноздатних елементів знаків тощо [17, 13–14].

З іншого боку, безумовним є той факт, що нинішня система судових експертиз з питань інтелектуальної власності протягом останніх десятиліть уже відіграла вагомий роль як у проведенні моніторингу та аналізу правозастосовної практики, так і в удосконаленні на цій основі спеціального законодавства у сфері промислової власності, авторського права і суміжних прав.

Підсумовуючи, можна сформулювати такі висновки з досліджуваної проблеми:

1. Ефективність судової експертизи у справах щодо об'єктів інтелектуальної власності — це придатність висновку експерта для визнання його належним, допустимим та достовірним доказом, визнана в результаті всебічної оцінки висновку судом та закріплена у відповідних судових рішеннях.
2. Діючий в Україні порядок призначення експертиз, зокрема передбачена статтею 101 ГПК України можливість замовлення експертиз учасниками справи, негативно впливає на ефективність судової експертизи, оскільки допускає можливість залучення практично необмеженої кількості висновків експертів в одній справі. Більша частина з цих висновків, як правило, є апріорі неефективними, натомість рішення здебільшого базується на висновку експертизи, призначеної судом. Зважаючи на те що висновки експертів фактично вже традиційно виконують роль ключових доказів у справах цієї категорії, доцільно законодавчо обмежити кількість експертиз, що проводяться в одній справі за одними й тими ж питаннями та за однако-

- вим складом матеріалів, що надаються на дослідження.
- Ефективність експертиз у справах щодо об'єктів інтелектуальної власності може бути підвищена шляхом більш активного залучення до проведення експертиз фахівців у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо, які не є атестованими судовими експертами. При цьому найбільш дієвою формою такого залучення може бути доручення проведення експертизи комісії у складі фахівця у відповідній галузі та атестованого експерта відповідної спеціальності. У такому разі суд отримає висновок, який, з одного боку, містить кваліфіковане дослідження, виконане носієм поглиблених спеціальних знань, а з іншого — відповідає вимогам до оформлення результатів дослідження, встановленим законодавством про судову експертизу.
  - Встановлення ефективності судової експертизи залежить безпосередньо від повноти та ретельності оцінки висновку експерта судом. У свою чергу, на повноту та всебічність оцінки висновку судом впливають такі фактори як завантаженість суддів, їх досвід, наявність додаткової підготовки (освіти), наявність чи відсутність спеціалізації у цьому виді судочинства. У зв'язку з цим є сподівання, що створення і початок роботи Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності позитивно вплине на ефективність судової експертизи у цій сфері. ●

Список використаних джерел / List of references

- Федоренко В. Л., Тимошик Л. П. Судова експертиза з питань інтелектуальної власності: генезис, поняття, класифікація та система. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління : електронне наукове видання : збірник*. 2019. № 1 (3) – грудень. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. С. 11–52. URL: <https://maup.com.ua/assets/files/expert/3/1.pdf> (дата звернення: 15.07.2021). DOI 10.32689/2617-9660-2019-3-1-11-52.
- Тимошик Л. П. Консолідація судово-експертної та оціночної діяльності. *Проблеми теорії та практики судової експертизи з питань інтелектуальної власності : матер. наук.-практ. конф. (21 грудня 2017 р., м. Київ) ; за заг. ред. проф. В. Л. Федоренка ; Науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності Мін'юсту*. Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. С. 140–148.
- Сопова К. Висновки експертів, патентних повірених та інших фахівців у справах щодо прав на торговельні марки. *Теорія і практика інтелектуальної власності*, 2019. № 1. С. 50–58.
- Кісіль Н. В. Експертні технології при доказуванні порушень прав інтелектуальної власності. «Теорія і практика судової експертизи і криміналістики»: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 85-річчя доктора юридичних наук, професора Ніни Іванівни Клименко (27 лютого 2018 року). Київ-Маріуполь, 2018. С. 136–138.
- Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994. № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 15.07.2021).

6. Дорошенко О., Березанська В. Межі компетенції судового експерта у цивільному процесі з розгляду спорів, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності. *Інтелектуальна власність в Україні*. 2009. № 2. С. 33–42.
7. *Энциклопедия судебной экспертизы*. Под ред. Т. В. Аверьяновой, Е. Р. Россинской. Москва : Юристъ, 1999. 551 с.
8. Ульянова Г. О. Захист прав творців реклами від неправомірного використання рекламних матеріалів. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія» : зб. наук. праць*. Т. XII. Одеса: Юрид. літ-ра, 2012. С. 360–369.
9. Орлюк О. Інтелектуальна власність в Україні: досвід, законодавство, проблеми, перспективи. *Право України*. 2011. № 3. С. 4–20.
10. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз. Навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 592 с.
11. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ. Учебное пособие. Киев : МАУП, 2003. 368 с.
12. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. 2-е вид., доп. і перероб. Київ : КНЕУ, 2002. 624 с.
13. Орлов П. А. Экономика предприятия: учебное пособие. Харьков : РИО ХГЭУ, 2000. 401 с.
14. Ефективність. Вікіпедія: Вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Ефективність>.
15. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991. № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 15.07.2021).
16. Про Вищий спеціалізований суд з питань інтелектуальної власності : проект закону від 29.12.2021. № 6487. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ЛІ06744А> (дата звернення: 15.01.2022).

1. Fedorenko V. L., Tymoshchuk L. P. Sudova ekspertyza z pytan intelektualnoi vlasnosti: henezys, poniattia, klasyfikatsiia ta systema. *Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia : elektronne naukove vydannia : zbirnyk*. 2019. № 1 (3) – hruden. Kyiv : Vydavnytstvo Lira-K, 2019. С. 11–52. URL: <https://maup.com.ua/assets/files/expert/3/1.pdf> (data zvernennia: 15.07.2021). DOI 10.32689/2617-9660-2019-3-1-11-52.
2. Tymoshchuk L. P. Konsolidatsiia sudovo-ekspertnoi ta otsinochnoi diialnosti. *Problemy teorii ta praktyky sudovoi ekspertyzy z pytan intelektualnoi vlasnosti : mater. nauk.-prakt. konf. (21 hrudnia 2017 r., m. Kyiv) ; za zah. red. prof. V. L. Fedorenka ; Naukovo-doslidnyi tsentr sudovoi ekspertyzy z pytan intelektualnoi vlasnosti Miniustu*. Kyiv : Vydavnytstvo Lira-K, 2017. S. 140–148.
3. Sopova K. *Vysnovky ekspertiv, patentnykh povirenykh ta inshykh fakhivtsiv u spravakh shchodo prav na torhovelni marky. Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*, 2019. № 1. S. 50–58.
4. Kisil N. V. *Ekspertni tekhnolohii pry dokazuvanni porushen prav intelektualnoi vlasnosti. «Teoriia i praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky»: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z nahody 85-richchia doktora yurydychnykh nauk, profesora Niny Ivanivny Klymenko (27 liutoho 2018 roku)*. Kyiv-Mariupol, 2018. S. 136–138.
5. Pro sudovu ekspertyzu : *Zakon Ukrainy vid 25.02.1994*. № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (data zvernennia: 15.07.2021).
6. Doroshenko O., Berezanska V. *Mezhi kompetentsii sudovoho eksperta u tsyvilnomu protsesi z rozghliadu sporiv, pov'iazanykh z porushenniam prav intelektualnoi vlasnosti. Intelektualna vlasnist v Ukraini*. 2009. № 2. S. 33–42.

7. *Entsyklopedyia sudebnoi ekspertyzy. Pod red. T. V. Averianovoi, E. R. Rossynskoi. Moskva : Yurystʹ, 1999. 551 s.*
8. *Ulianova H. O. Zakhyst prav tvortsiv reklamy vid nepravomirnoho vykorystannia reklamnykh materialiv. Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiia» : zb. nauk. prats. T. KhII. Odesa: Yuryd. lit-ra, 2012. S. 360–369.*
9. *Orliuk O. Intelktualna vlasnist v Ukraini: dosvid, zakonodavstvo, problemy, perspektyvy. Pravo Ukrainy. 2011. № 3. S. 4–20.*
10. *Bilyk M. D., Pavlovska O. V., Prytuliak N. M., Neumerzhyska N. Yu. Finansovyi analiz. Navch. posib. Kyiv : KNEU, 2005. 592 s.*
11. *Surmyн Yu. P. Teoryia system y systemnyi analiz. Uchebnoe posobyе. Kyev : MAUP, 2003. 368 s.*
12. *Andriichuk V. H. Ekonomika ahrarynykh pidpriemstv : pidruchnyk. 2-e vyd., dop. i pererob. Kyiv : KNEU, 2002. 624 s.*
13. *Orlov P. A. Ekonomyka predpriatya: uchebnoe posobyе. Kharkov : RYO KhHЭU, 2000. 401 s.*
14. *Efektynnist. Vikipediia: Vilna entsyklopediia. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Efektynnist>.*
15. *Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 06.11.1991. № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (data zvernennia: 15.07.2021).*
16. *Pro Vyshchyi spetsializovanyi sud z pytan intelektualnoi vlasnosti : proiekt zakonu vid 29.12.2021. № 6487. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI06744A> (data zvernennia: 15.01.2022).*

Надійшла до редакції 21.01.2022 року

Doroshenko O., Petrenko V., Dorozhko H. Directions of improvement of efficiency of judicial expertise in cases concerning objects of intellectual property. The article is devoted to the question of determining directions of increase in effectiveness of judicial examination of violated rights on objects of intellectual property. The essence of the concept "effectiveness of judicial expertise" is revealed, which can be used for the processes of judicial expertise considering the peculiarities of intellectual property objects, and it is emphasized that in legal practice the concept "effectiveness" has no purpose of defining the value of processes and technologies. It is noted that the effectiveness of judicial expertise is determined by the following components: ensuring rational and effective organization of judicial expertise; ensuring the validity, permissibility, reliability, completeness and objectivity of the provided expert opinion; improvement of the regulatory framework; organization of basic training of experts in the field of intellectual property. It is shown that the effectiveness of judicial experts in the field of intellectual property directly depends on the quality of special legislation. Thus, special industrial property laws have not solved a number of problems that can be identified only in the process of law enforcement, in particular, during the conduct of judicial and expert research.

A well-grounded proposition that the effectiveness of the expert examinations in cases of intellectual property objects can be enhanced by more active involvement of experts in the field of science, technology, art, crafts, etc., who are not qualified judicial experts. At that, the most effective form of such attraction may be the order of conducting examination of the commission in the composition of the specialist in the relevant industry and the certified expert of the respective specialty.

It is also proved that such factors as judges' workload, their experience, presence of additional training (education), presence or absence of specialization in this kind of

judicial activity influence the completeness and comprehensiveness assessment of the litigation proceeding. The hope was expressed that the creation and commencement of the work of the High specialized Court on Intellectual Property issues will have a positive impact on the effectiveness of judicial expertise in this branch.

Key words: effectiveness of judicial expertise, expert conclusion, improvement of the legislative framework of judicial expertise, training and retraining of the staff of judicial experts, assessment of the expert's conclusion by the court